

SÕJALISTE ÕPPUSTE KEELELINE KONSTRUEERIMINE UUDISVÄÄRTUSLIKUNA

Inna Siik¹, Sten Hansson

Selles artiklis analüüsime, kuidas konstrueeriti Venemaa ja Valgevene sõjalist õppust Zapad 2017 Eesti veebiväljaannetes uudisväärustuslikuna, et arutleda, milline võib olla kasutatud konstrueerimisviiside mõju lugejale.

Strateegiline ühisõppus korraldati Vene Kaitseministeeriumi andmetel 14.–20. septembril 2017 Valgevenes ja Venemaa lääneregioonides. Õppuse eesmärk oli harjutada eri väeliikide ja relvasüsteemide koostalitlust ja juhtimist ning panna proovile kahe riigi relvajõudude ühiselt välja töötatud uued regulatsioonid.² NATO hinnangul püüdis Venemaa maksimeerida õppuse mõju mitu kuud kestnud infooperatsioonidega, et näidata naabritele oma sõjalist tugevust.³

Eesti ajakirjanduses oli Zapadist palju juttu. Kajastati nii rahvusvahelist kui ka riigisisest arutelu ja suuri vaidlusi tekitanud seisukohti õppuse ametliku stsenaariumi paikapidavuse, välja kuulutatud osalejate arvu⁴ ning

¹ Artikkel on kirjutatud teadusprojekti O-013 „Infooperatsioonide jätkuprojekt (01.08.2017–31.12.2018)“ raames ning see põhineb Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituudis 2018. aastal kaitstud magistritööl „Kuidas konstrueeriti Eesti ajakirjanduses Venemaa sõjalist õppust Zapad 2017?“ (autor: Inna Siik, juhendaja: Sten Hansson).

² **Zapad 2017 Joined Strategic Exercise** (kuupäevata). Venemaa Föderatsiooni Kaitseministeeriumi koduleheküljel.
<<http://eng.mil.ru/en/mission/practice/more.htm?id=12140115@egNews>> (01.05.2018).

³ **Zapad 2017 and Euro-Atlantic Security** 2017. – NATO Review, 14.12.2017.
<<https://www.nato.int/docu/review/2017/Also-in-2017/zapad-2017-and-euro-atlantic-security-military-exercise-strategic-russia/EN/index.htm>> (04.04.2018).

⁴ Nt **Juhtkiri: olgem valvsad, ent rahulikud ja enesekindlad** 2017. – Postimees, 14.09.2017. <http://arvamus.postimees.ee/4244281/juhtkiri-olgem-valvsad-ent-rahulikud-ja-enesekindlad?_ga=2.104342144.1626442309.1505664139-1809600201.1474783375> (28.09.2018) [**Juhtkiri** 2017];

Koorits, V. 2017. Zapad 2017: Venemaa korraldab uuesti õppuse, mille käigus varem harjutati Balti riikide ründamist. – Delfi.ee, 14.01.2017.

<<http://www.delfi.ee/news/paevauudised/est/zapad-2017-venemaa-korraldab-uuesti-oppuse-mille-kaigus-varem-harjutati-balti-riikide-rundamist?id=76860276>> (02.10.2017) [**Koorits** 2017];

Venemaa võimaliku sõjalise ohu kohta Balti ja Ida-Euroopa riikidele⁵.

Analüüsis lähtutakse tõdemusest, et ajakirjanikud püüavad erinevate uudisväärtust rõhutavate keeleliste elementide abil muuta oma tekste lugeja jaoks mõjuvaks ja atraktiivsemaks.⁶ Seetõttu on ka Zapadi ajakirjandusliku kajastuse puhul oluline uurida, milliseid keelelisi vahendeid on kasutatud uudisväärtuse esile toomiseks, tähelepanu köitmiseks ja lugeja veenmiseks. Keelekasutuse detailse kriitilise analüüsiga saab tuvastada erinevaid konstruktsioone, tõlgendusraame ja mõjutamise võtteid, mille põhjal saab arutleda, kellele on üks või teine kujutusviis kasulik või kahjulik. Eesti riikliku julgeoleku seisukohast vaadates on eriti tähtis märgata keelelisi konstruktsioone, mille kasutamine sõjaliste õppuste kajastamisel võib lugejas esile kutsuda hirmu või ärevust, tekitada segadust või ebakindlust ning vähendada usku oma riigi kaitsevõimesse.

Uudisväärtuslikkuse konstrueerimisel mängivad rolli nii ajakirjanikud (reporterid ja toimetajad) kui ka väljaannetes sõna saavad poliitikud, asutuste juhid, pressiesindajad, teadlased, ettevõtjad, kultuuritegelased jt. Seejuures võib ajakirjaniku osa artiklite kirjutamisel pidada määravaks: tema valib, millist keelt kasutada (sõnad ja rõhuasetused), on väravavahiiks, kes määrab kindlaks eestkõnelejad (kellele antakse võimalus arvamust avaldada), ning otsustab, mis täpselt nende öeldust kajastub tekstis. Eestkõnelejad võivad küll püüda esineda mõjuvate avaldustega ning anda ajakirjanikele pikki läbimõeldud intervjuusid, kuid just ajakirjanik otsustab lõplikult, mida räägitust leheloos tsitaatidena avaldada. Uudisväärtuslikkuse konstrueerimise vaatepunktist on uudistes esinevad tsitaadid ajakirjaniku keelelise valiku tulemus: ajakirjanik kaalub tsiteeritavaid sõnu või lausungeid valides, millised neist aitavad tal konstrueerida artiklit lugeja jaoks väärtuslikumana.

Zapad 2017: kolm küsimust Venemaa suurõppuste kohta 2017. – Postimees, 14.09.2017. <<https://maailm.postimees.ee/4243229/zapad-2017-kolm-kusimust-venemaa-suuroppuste-kohta>> (25.09.2017). [**Zapad 2017: kolm küsimust** 2017]

⁵ Nt *ibid.*; Глава Сил обороны Эстонии: Россия готова к военному вмешательству и в Белоруссии 2017. – Vetšerka, 19.09.2017.

<<http://www.vecherka.ee/829030/glava-sil-oborony-estonii-rossiya-gotova-k-voennomu-vmeshatelstvu-i-v-belorussii>> (15.10.2017). [**Глава Сил** 2017]

⁶ **Bednarek, M.; Caple, H.** 2017. The Discourse of News Values. New York: Oxford University Press. [**Bednarek, Caple** 2017]

Meie analüüsitud valimisse kuulusid Zapadit kajastanud 64 veebiartiklit: Postimehest 18, Delfist 3, ERRist 7, Õhtulehest 4, Vetšerkast⁷ 11, Stolitsast⁸ 15 ja MK-Estonijast⁹ 6. Pooled artiklid olid eesti, pooled vene keeles.

Teeme esmalt ülevaate uudisväärtuslikkuse konstrueerimise keelelistest vahenditest ning nende võimalikust mõjust. Seejärel analüüsime nende vahendite kasutamist õppuse meediakajastuses ning lõpuks pakume konkreetseid soovitusi, kuidas uudisväärtuslikkuse konstrueerimisviise kriitiliselt hinnata.

1. Uudisväärtuslikkuse konstrueerimine kui keeleline mõjutamine

Uudisväärtuslikkust võib keeleteaduslikust vaatepunktist analüüsida kui keeleliste ja visuaalsete vahendite kasutamist sündmuse kujutamiseks viisil, mis näitab, et kajastatav sündmus on väärt olema uudis.¹⁰ Et mõista, kuidas ajakirjanikud konstrueerisid Zapadit uudisväärtuslikuna, võtame aluseks Monika Bednareki ja Helen Caple'i värske käsitluse raamatus „Uudisväärtuse diskursus“¹¹, milles nad esitlevad uudisväärtuslikkuse konstrueerimise teoreetilist raamistikku uudiste märgatavuse ja veenvuse kasvatamiseks keeleliste vahenditega. Sellest raamistikust lähtudes otsime Zapadi meediakajastusest vastust kaheksale küsimusele.

- 1) Kuidas konstrueeritakse stereotüüpsust? Stereotüüpsus viitab eelarvamustele teatud tegevuse suhtes ning selle aluseks on võrdlus varasemate sarnaste sündmuste või tegevusega. Antud juhul aitab stereotüüpsuse uurimine mõista, millisena tahetakse näidata mõnda tegelast/tegevust, olukorda või sündmust (nähtust), kes tahab seda nii teha ja mis võib olla selle eesmärk.

⁷ Vetšerka (vn *Вечерка*) on Eesti venekeelne veebipõhine meediaväljaanne, mis asutati 2015. aastal. Večerka.ee pakub meelelahutust (persooni- ja elustiililugusid), uudiseid Eestist ja välismaalt ning intervjuusid, arvamus- ja reportaažilugusid.

⁸ Stolitsa (vn *Столица*) on Tallinna venekeelne ajaleht.

⁹ MK-Estonija (vn *МК-Эстония*) oli Eesti Ajalehtede Liidu uuringu järgi 2017. aastal loetuim Eesti venekeelne nädalaleht (**Nädalaleht „MK-Estonia“ on kõige populaarsem venekeelne väljaanne** 2017. – Baltijas Mediju Alianse veebileht, 12.07.2017.

<<http://et.1bma.lv/et/news/2017/07/12/nadalaleht-mk-estonia-on-koige-populaarsem-vene-keelne-valjaanne/>> (27.04.2018)). Leht kuulub Venemaa ajalehebrändile MK (Moskovskii Komsomolets). Eesti toimetus kirjutab pooled artiklid ja ülejäänud materjal pärineb MK-lt.

¹⁰ **Bednarek, M.; Caple, H.** 2012. ‘Value Added’: Language, Image and News Values. – *Discourse, Context & Media*, Vol. 1, Issue 2–3, pp. 103–105. doi: 10.1016/j.dcm.2012.05.006.

¹¹ **Bednarek, Caple** 2017.

- 2) Kuidas näidatakse mõjukust? Milliseid sündmusi ja tegevust tõstetakse tekstis esile olulistena ning millised on nende põhjuslikud seosed (nt kui üks osapool soovib näidata, et tema käitumist õigustab kellegi teise tegevus/tegevusetus)? Mõjukuse uurimine aitab selgitada, mida ajakirjanikud/eestkõnelejad soovivad näidata ulatusliku mõjuga sündmuse, situatsiooni või tegevusena ning mismoodi nad seda teevad. Lisaks saab selle põhjal arutleda, kuidas võib mõjukuse rõhutamine lugejale mõjuda.
- 3) Kuidas kasutatakse liialdust? Millised keelelised vahendid suurendavad tekstis teatud aspektide intensiivsust, ulatust ja dramaatilisust? Intensiivsust kasvatavate tekstiliste elementide uurimise kaudu saab välja selgitada, mida ajakirjanikud/eestkõnelejad tahavad võimendada, kuidas nad seda teevad ning milline võib olla võimendavate võtete teadlik või alateadlik mõju lugejale koos kaasnevate konnotatsioonidega (nt milline konnotatsioon käib lugeja jaoks kaasas õppuse kirjeldamiseks kasutatud omadussõnaga *hiiglaslik*).
- 4) Kuidas luuakse ja võimendatakse negatiivsust ja hirmu? Oluline on uurida negatiivsusele viitavate hinnangute ja sõnavara esinemist, kuna seeläbi saab mõista, kuidas on soovitud mõnda sündmust, tegelast/tegevust või olukorda lugejale näidata konkreetse inimese seisukohast (nt kui teist osapoolt halvustatakse negatiivsete sõnade või hinnangutega või kui tõstetakse esile mõne sündmuse ohtlikkusele osutavaid aspekte). Sellest lähtudes saab ka arutada selle üle, mis võib olla negatiivsuse/hirmu esiletõstmise eesmärk ja mõju lugejale.
- 5) Kuidas käib isikustamine ehk personalisatsioon? Isikustamist tuleb analüüsida selleks, et aru saada, kuidas püütakse teatud seisukohti või väiteid lugejale lähemale tuua tavalise inimese kogemuste kaudu: kui tavaline inimene räägib mõnest sündmusest oma lugu, võib see mõjuda lugejale teatud juhtudel usutavamalt kui poliitikute esitatud väited. Seetõttu vajab uurimist see, millistel juhtudel ja milliste sündmuste/asjaolude korral toovad ajakirjanikud esile tavalise inimese perspektiivi, et lugejat milleski veenda.
- 6) Kuidas luuakse geograafilist lähedust? See aitab mõista, kuidas lugejat saab mõjutada, kui luua seoseid Eestile kultuuriliselt või geograafiliselt lähedaste riikide ja sündmustega.
- 7) Kuidas konstrueeritakse aktuaalsust? Aktuaalsuse kaudu saab näidata, kuidas ajakirjanikud püüavad võita lugeja tähelepanu uudist õigel ajal kajastades (nt kui uudises räägitakse õppusest kui täna/eile/hiljuti alanud sündmusest, võib aja rõhutamine tekitada lugejas selle vastu rohkem

huvi, kuna eeldatavasti soovib lugeja olla ümbruskonna sündmustega kursis).

- 8) Kuidas tuuakse esile ootamatust? Ootamatuse konstrueerimist analüüsidest saab selgitada, mida tahavad ajakirjanikud/eestkõnelejad näidata lugejale kui ebatüüpilist, üllatavat, erakordset ja tundmatut, kuidas nad seda teevad ning kuidas võib lugeja sellist kajastusviisi tajuda (see võib nt kutsuda esile tundeid või äratada teema vastu suuremat huvi).

Analüüsis kasutatud kategooriad koos Bednarekist ja Caple'ist lähtuvate selgituste¹² ja tekstinäidetega on toodud tabelis 1.

Tabel 1. Uudisväärtuslikkuse konstrueerimise vahendid

Uudisväärtuslikkuse komponent	Selgitus	Tekstinäited
Stereo-tüübi loomine	Seda, kuidas lugeja tajub kedagi/midagi (nt inimest, olukorda, sündmust vms), saab mõjutada sarnasusele, võrdlusele, tüüpilisusele ja eeldatavusele (nt varasemale sündmusele) osutamise kaudu.	<i>Alates 2009. aastast on Venemaa kõigi korraldatud õppuste puhul väitnud, et osalejate arv jäi alla 13 000. Väga markantne näide valeinfo edastamisest pärineb eelmise aasta õppuselt Kavkaz 2016. Enne õppuse algust väideti, et osaleb 12 500 sõdurit. Pärast harjutuste lõppu avaldati, et tegelikult oli osalejaid vähemalt 120 000.¹³</i> Viidatakse eeldusele, et Venemaa puhul ongi läbipaistmatus iseenesestmõistetav. See põhineb mineviku võrdlusel: Venemaa on ka varem näidanud õppusel osalenute arvu alguses väiksemana, hiljem aga osutus see siiski suuremaks.

¹² **Bednarek, Caple** 2017.

¹³ **Kutti, M.** 2017. Suurõppus Zapad 2017 sai avapaugu. – Postimees, 14.09.2017. <<http://maailm.postimees.ee/4244213/suuroppus-zapad-2017-sai-avapaugu>> (26.09.2017). [Kutti 2017]

Uudisväär- tuslikkuse komponent	Selgitus	Tekstinäited
Mõjukus	Mõjukust saab tekstis konstrueerida nii teatud sõnavaraga (nt <i>ajalooline, oluline, ülitähtis</i>) kui ka põhjuslikkuse näitamise kaudu: kasutada võib teatud väljendeid (nt <i>tulemus, mõju vms</i>) või tuua esile tegevuse põhjuslikud seosed.	<i>Ameerika Ühendriikide Euroopa maa- vägede ülem, kindralleitnant Ben Hodges ütles, et USA toob Venemaa suurõppuse Zapad 2017 ajaks Balti riikidesse 600 õhudessantväelast.</i> ¹⁴ Mõjukusele viitab sõnavara: väljend <i>suurõppus</i> , mida kasutatakse sageli Venemaa ja Valgevene ühisõppuste kohta.
Liialdus	Teatud grammatiliste ja sõnavaraliste elementidega on võimalik soovitud aspekte ülejäänud tekstist rohkem esile tõsta ehk neid intensiivsemaks muuta. Seeläbi suurendatakse lugeja jaoks mõne väite veenvust.	<i>NATO juhid usuvad, et Zapad 2017 õppusest võib osa võtta rohkem kui 100 000 sõdurit.</i> ¹⁵ Õppustel osalejate arvu näitamiseks on kasutatud hulga fraasi <i>rohkem kui</i> , millega luuakse arusaam, et tegu võib olla 100 000st suurema arvuga.
Negatiivsuse (sh hirmu) konst- rueerimine	Uudist saab esitada nii negatiivse kui ka positiivseks. Selleks kasutatakse tundeid, hinnanguid ning vastavat sõnavara ja suhtumist.	<i>Venemaa ja Valgevene laiaulatuslik sõjaline õppus Zapad 2017, mis toimub 14.–20. septembrini, sarnaneb ette- valmistusega suureks sõjaks, ütles NATO Sõjalise Komitee esimees Peter Pavel intervjuus Associated Pressile. Sellest on kirjutanud portaal Kasjauns.lv.</i> ¹⁶ Ühelt poolt on välja toodud Peter Paveli negatiivsust kandev hinnang selle kohta, et Venemaa ja Valgevene õppus meenutab ettevalmistust suureks sõjaks, kuid negatiivsust annab edasi ka sõna- vara (negatiivse tähendusega fraas <i>suureks sõjaks</i>).

¹⁴ Krjukov, A. 2017. USA toob Balti riikidesse Vene suurõppuse ajaks 600 sõdurit. – ERR, 16.06.2017. <<https://www.err.ee/602623/usa-toob-balti-riikidesse-vene-suuroppuse-ajaks-600-sodurit>> (17.09.2018). [Krjukov 2017]

¹⁵ Kuusk, J.-K. 2017. USA toob Venemaa suurõppuste ajaks Balti riikidesse lisaväed. – Õhtuleht, 18.06.2017. <<http://www.oh tuleht.ee/811840/usa-toob-venemaa-suuroppuste-ajaks-balti-riikidesse-lisavaed>> (20.09.2017). [Kuusk 2017]

¹⁶ НАТО: учения «Запад-2017» похожи на подготовку к войне 2017. – Vetšerka, 18.09.2017. <<http://www.vecherka.ee/828708/nato-ucheniya-zapad-2017-poxozhi-na-podgotovku-k-voine>> (23.09.2017).

Uudisväärtuslikkuse komponent	Selgitus	Tekstinäited
Isikustamine	Isikutega sidumise kaudu võidakse tekstis rõhutada tavalisi inimesi, nende tundeid ja kogemusi ning muuta nad seeläbi lugeja jaoks lähedasemaks.	<p><i>Tavalisi valgevenelasi Zapadil toimuv väga ei huvita. Postimehega rääkinud kohalikud olid õppuse toimumisest teadlikud, kuid see teema neile väga korda ei lähe. Endine sõjaväelane, praegu Minski lähedal maanteeäärses restoranis töötav Igor ütles Postimehele, et ta on õppusest küll kuulnud, aga ei teadnud, et Zapad 2017 juba eile algas. Igori sõnul on normaalne, et Valgevene ja Venemaa õppusi korraldavad. „Olge rahulikud, mingit sõda NATO ja meie vahel ei tule,“ avaldas ta veendumust.¹⁷</i></p> <p>Tavalise kohaliku taustakirjeldus ning seisukohad võivad olla lugeja jaoks uudisväärtuslikud selles mõttes, et niimoodi antakse edasi kohalike arvamusi õppuse kohta, mis võib ühtlasi kasvatada vastavate väidete usaldusväärsust lugeja silmis. Lugeja võib näiteks järeldada, et kui juba kohalikud ei muretse sõja pärast, ei ole vaja ka teistel seda teha.</p>
Geograafiline lähedus	Geograafiline ligidus võib muuta sündmuse, inimese, olukorra või nähtuse lugeja jaoks lähedasemaks. Selleks osutatakse konkreetsetele paikadele või kasutatakse kohale viitavat sõnavara (nt <i>siinne, sealne</i>), mis võib tekitada lähedust ning tundeid vastava sündmuse, inimese, olukorra või nähtuse suhtes.	<p><i>Ka võidakse õppuste käigus vägesid ümber paigutada, ehk siis siinsesse regiooni jätta.¹⁸</i></p> <p>Geograafiline lähedus on loodud sõna <i>siinne</i> abil, mida võib lisaks käsitleda sündmuspaigani jääva vahemaa vähendamisenä, mistõttu võib uudis Vene vägede paiknemisest Valgevenes tekitada Eesti lugejas ohutunnet.</p>

¹⁷ Einmann, A. 2017a. Zapad igapäevaelus silma ei hakka 2017. – Postimees, 14.09.2017. <<http://maailm.postimees.ee/4244253/zapad-igapaeaelus-silma-ei-hakka>> (23.09.2017). [Einmann 2017a]

¹⁸ Juhtkiri 2017.

Uudisväärtuslikkuse komponent	Selgitus	Tekstinäited
Aktuaalsus	Uudist püütakse võimaluse korral näidata äsja toimunud sündmusena, et lugeja jaoks säiliks uudise aktuaalsus, mille kaudu saab lugejale esitatud seisukohtade olulisust rõhutada.	<i>Täna algav Venemaa ja Valgevene sõjavägede ühisõppus Zapad 2017 on ajanud Ida-Euroopa riigid ärevile.¹⁹ Sündmuse aktuaalsusele viitab väljend täna algav.</i>
Ootamatus	Tekstis väljendatakse ootamatust sõnavara, võrdluse ja inimeste ootuste/üllatusele viitamise kaudu. Sedasi äratatakse lugejas huvi ka selliste asjaolude vastu, mida ta ei tarvitsenud varem märgata. Samuti saab niimoodi esile tõsta mõnda sündmuse või olukorra külge, millega enne ei osatud arvestada.	<i>Seoses õppuste ettevalmistustega tabas Valgevenet ja tema naabreid ebameeldiv üllatus. Nimelt taotleb Vene kaitseministeerium kõigist selleks aastaks oma sõjaväe vedudeks plaanitud 5265 vagunit Valgevenelt luba kasutada selle territooriumil 4126 vagunit, ehk peaaegu kaks korda rohkem kui 2013. aastal.²⁰ Ootamatusele viitamiseks kasutatakse väljendit ebameeldiv üllatus.</i>

2. Kuidas konstrueeriti õppuse uudisväärtuslikkust?

2.1. Stereotüübid

Stereotüüpide loomise uurimine aitab mõista, milliseid Venemaa suurõppustega seotud (ning kelle) vaatenurki esitavad ajakirjanikud või eestkõnelejad lugejale tüüpilisena. Bednarek ja Caple täheldavad, et uudises luuakse stereotüüpsust eelkõige järgmiste vahenditega:

- 1) sõnavara, mis väljendab tüüpilisust või eeldatavust (sõnavaraga antakse edasi hinnang sellele, kas uudises mainitud käitumine on kooskõlas varasema käitumisega);

¹⁹ **Zapad 2017: kolm küsimust 2017.**

²⁰ **Laaneots, A.** 2017. Ants Laaneots: Zapad 2017 – kas õppused või agressioon? – Postimees, 09.08.2017.

<<https://arvamus.postimees.ee/4205355/ants-laaneots-zapad-2017-kas-oppused-voi-agressioon>> (17.09.2018). [**Laaneots 2017**]

- 2) võrdlus minevikuga, mille alusel saab anda hinnangu praeguse sündmuse ootuspärasusele;
- 3) üldteada/tuttavate asjaolude näitamine lugejale (nt viited eeldustele, tavadele, traditsioonidele, ootustele jne).²¹

Ka Zapadi kajastuses esitatakse selliseid tüüpilisi olukordi. Analüüsitud tekstides jääb eelkõige silma Venemaa tegevuse võrdlemine varasematel õppustel toimunuga, mille alusel viidatakse Venemaa võimalikele rünnakustsenaariumitele, mis on suunatud teatud riikide vastu, ja tõmmatakse paralleele varasemate kordadega, kui õppustel osalejate arvu on esitatud väiksemana.

Õhtulehe uudisloos on ajakirjanik kajastanud kindralleitnant Ben Hodgesi seisukohta, milles minevikuga võrdlemisel tuuakse sisse tavapärane sündmuste käik: varem on suured sõjalised õppused kulmineerunud Venemaa rünnakuga Krimmi ja Gruusia vastu.

(1) „Kui Venemaa Krimmi läks, siis oli see õppuste kattevarju all. Kui Venemaa Gruusiasse läks, siis oli see ka õppus,“ seletas Ameerika Ühendriikide Euroopa maavägede ülem, kindralleitnant Ben Hodges. „Nende ajalugu on täis näiteid, et nad ei pea kokkulepetest kinni,“ lisas ta.²²

Postimehe uudisloos on aga ajakirjanik toonud Venemaale tüüpilise käitumisena välja selle, et Venemaa väidab õppustel osalejate arvu olevat väiksema, kui see tegelikult on.

(2) Alates 2009. aastast on Venemaa kõigi korraldatud õppuste puhul väitnud, et osalejate arv jäi alla 13 000. Väga markantne näide valeinfo edastamisest pärineb eelmise aasta õppuselt Kavkaz 2016. Enne õppuse algust väideti, et osaleb 12 500 sõdurit. Pärast harjutuste lõppu avaldati, et tegelikult oli osalejaid vähemalt 120 000.²³

Tegevust kajastatakse samamoodi stereotüüpselt ka venekeelsetes artiklites. Vetšerka uudisloos on ajakirjanik viidanud Eesti Kaitseväge juhataja Riho Terrase seisukohale, milles kasutatakse võrdlust Venemaa minevikuga ja viidatakse võimalikule Valgevene-vastasele sõjalisele tegevusele:

(3) Sarnaselt Ukrainale on Venemaa valmis sõjaliselt sekkuma ka Valgevenes, kui sealne poliitiline situatsioon muutub Venemaa jaoks soovimatus suunas,

²¹ **Bednarek, Caple** 2017, p. 81.

²² **Kuusk** 2017.

²³ **Kutti** 2017.

*ütles Eesti Kaitseväge juhataja kindral Riho Terras intervjuus ERRile, teatab rus.err.ee.*²⁴

Seega võib öelda, et Venemaa suhtumisest/käitumisest luuakse negatiivne kuvand stereotüüpsete viidete kaudu, millega ajakirjanikud või eestkõnelejad juhivad tähelepanu oletusele, et Venemaa võib sõjaliselt rünnata ega pruugi anda õppustel osalejate arvu kohta tõest infot.

2.2. Mõjukus

Mõjukuse puhul rõhutatakse lingvistiliste valikutega sündmuse tähtsust, millega saab kasutada sõnavara (nt *ülitähtis*, *ajalooline* ja *oluline*) ja põhjuslikke seoseid, mis viivad uudises kajastatava sündmuse tähtsa tagajärjeni (nt verbi-odega *põhjustama*, *kasvama*, *muutma*, *mõjutama* ja *vallandama*, aga ka selliste põhjuslikkust näitavate väljenditega nagu *tulemus*, *mõju* ja *efekt*).²⁵

Uuritud meediatekstid keskenduvad Zapadile, millega seotud sündmused pakuvad võimalust rõhutada põhjuslikke seoseid mitme teise tegevuse/sündmusega.

Delfi uudisloos on ajakirjanik toonud välja Rahvusvahelise Kaitseuuringute Keskuse teaduri Henrik Praksi seisukoha, mis näitab Venemaa sõjalist õppust olulise sündmusena ning milles viidatakse selle hüpoteetiliselt võimalikule tagajärjele: kui vastav sündmus (õppus) peaks väljuma oma piirest, ollakse valmis sellele reageerima.

*(4) Lisaks tuleb seda valmisolekut ka vastavalt kommunikeerida demonstreerimaks Vene juhtkonnale, et tema tegutsemist järgitakse pingsalt ning juhul, kui Venemaa sõjaline tegevus peaks minema kaugemale pelgalt õppustest, ollakse valmis reageerima.*²⁶

Mõjukusele viitab fraas *juhul, kui Venemaa sõjaline tegevus peaks minema kaugemale pelgalt õppustest, ollakse valmis reageerima*, millega antakse mõista, et Läänes hoitakse Venemaa tegevusel silma peal, ning kui see väljub õppuse raamidest, ei jäeta sellele vastu reageerimata.

Lisaks viidatakse õppuse mõjukusele teatud sõnavaraga. Sageli kasutatakse väljendit *suurõppus*. ERRi uudisloos räägibki kindralleitnant Ben Hodges Venemaa *suurõppusest*.

²⁴ Глава Сил 2017.

²⁵ Bednarek, Caple 2017, pp. 83–85.

²⁶ Koorits 2017.

(5) *Ameerika Ühendriikide Euroopa maavägede ülem, kindralleitnant Ben Hodges ütles, et USA toob Venemaa suurõppuse Zapad 2017 ajaks Balti riikidesse 600 õhudessantväelast.*²⁷

Mõjukust rõhutavate sõnade ja lausekonstruktsioonidega saab lugejale näidata sündmusi/seisukohti eestkõnelejale või ajakirjanikule meelepärasest aspektist. Seetõttu on keelelise konstrueerimise puhul oluline märgata, kes soovib teatud sõnu, fraase ja lauseid esile tõsta.

2.3. Liialdus

Retooriliste kõnekujunditega tähistatakse midagi, mis seisab kasutatud sõnade otsesest tähendusest eraldi, ning need on ajakirjanikule abivahendiks, et veenda lugejat ajakirjaniku vaadetega nõustuma.²⁸ Näiteks saab erinevate intensiivistavate ja loendavate lingvistiliste vahenditega teha mõnest olukorrast laiaulatuslik ja suure intensiivsusega sündmus.²⁹

Hulgafraasid

Sageli kerkib poliitilises konfliktis esile loendamise (arvude) probleem, mis aga nõuab alati otsust selle kohta, mida arvata sisse ja mida jätta välja ehk kuhu tõmmata eraldusjoon.³⁰ Arvud ei ole poliitilises debatis kunagi eraldi-seisvad, vaid neid täiendatakse erinevate omadussõnadega, mis läbi antakse hinnang, kuidas neile reageerida.³¹

Uudisväärtsuse konstrueerimisel on võimalik rääkida hulgafraasidest ehk keele osadest, mis rõhutavad kogust (nt *paljud*) või suurust (nt *tohtud* ja *hiiglaslik*). Samuti hõlmavad hulgafraasid täpseid (nt *356 miljonit*) ja ebamäärasemaid (nt *sajad*) arvulisi näitajaid. Ka sellised fraasid nagu *vähemalt*, *kuni*, *rohkem kui* ja *nii palju kui* on hulgafraasid, mis võivad viidata kas teadmiste puudumisele või soovile näidata arve võimalikult suurena (nt *rohkem kui*).³²

²⁷ Krjukov 2017.

²⁸ Richardson, J. E. 2006. *Analysing Newspapers: An Approach from Critical Discourse Analysis*. London: Palgrave Macmillan, pp. 64–65. [Richardson 2006]

²⁹ Bednarek, Caple 2017, p. 93.

³⁰ Stone, D. 2012. *Policy Paradox: The Art of Political Decision Making*. New York : W.W. Norton & Company, pp. 183–188.

³¹ *Ibid.*, p. 204.

³² Bednarek, Caple 2017, pp. 94–95.

Zapadi meediakajastuses kasutatakse sageli hulgafraase, eriti õppuse suuruse ja osalejate arvu käsitlemisel. Delfi uudisloos toob ajakirjanik eestkõnelejana välja Vene analüütiku Pavel Felgenhaueri, kes kirjeldab õppust kasutades liialdust: *hiiglaslik* ja *suur*. Relvajõudude lahinguvõime suurendamise kohta kasutab ta intensiivistavat omadussõna *järsk*.

(6) *Vene sõltumatu analüütik Pavel Felgengauer märgib, et „õppuste mastaap saab olema hiiglaslik, kuna toimub Venemaa relvajõudude lahinguvõime järsk suurendamine selleks, et tagada suure sõja pidamine Euroopa kontinendil“.*³³

NATO riikide seisukohtadest tõstatavad ajakirjanikud/eestkõnelejad küsimuse õppuse läbipaistvusest, kasutades õppuse suurust, kogust ja arvandmeid rõhutavaid hulgafraase ning tuues esile NATO riikide andmed, mille järgi on vastavad näitajad Venemaa ja Valgevene väidetust mitu korda suuremad. Kahe poole andmete erinevust kajastavaid konstruktsioone kohtab nii eestiku kui ka venekeelsetes analüüsitud tekstides väga sageli. Postimehe uudisloos rõhutab ajakirjanik andmete lahknevust kahe arvulise näitajaga (12 700 ja 100 000) ja hulgafrasiga *kuni*:

(7) *NATO on veendunud, et õppusel Zapad 2017 osalejate ametlik arv 12 700 ei vasta tõele ja tegelikult võtab õppusest osa tunduvalt rohkem sõdureid, kuni 100 000 inimest.*³⁴

Nagu märgitud, võivad hulgafraside kombinatsioonid (nt *kuni* ja *rohkem kui*) koos arvulise näitajaga viidata Bednareki ja Caple'i järgi³⁵ täpsete andmete kohta teadmiste puudumisele, kuid teisalt võidakse hulgafraase kasutada ka arvuliste näitajate võimendamiseks.

Arve ja suurust näitavate hulgafraside esile toomine tekstis võib olla seotud ühelt poolt lääneriikide sooviga näidata õppust suuremahulise sõjalise harjutusena, millele tuleb julgeolekukaalutlustel pöörata teravdatud tähelepanu. Teiselt poolt võib aga osalejate arvu rõhutamine luua lugejale hoopis arusaama Venemaa sõjalisest võimsusest ja globaalsest võimupositsioonist, kuna lugeja tajub, et lääneriigid osutavad esile kerkinud konfliktis suuremat tähelepanu osalejate arvule, mis võib lugejas tekitada ohutunnet.

³³ Koorits 2017.

³⁴ Einmann, A.; Ilvest, S. 2017. Pildid ja video: Postimees jälgis Zapadil õhutorjelahingut. – Postimees, 19.09.2017. <<https://maailm.postimees.ee/4244301/pildid-ja-video-postimees-jalgis-zapadil-ohutorjelahingut>> (20.09.2017). [Einmann, Ilvest 2017]

³⁵ Bednarek, Caple 2017, pp. 94–95.

Venemaa saab arvude abil näidata ennast aga ka ohutumana, kinnitades kindlameelselt, et õppustel osaleb ametlikult alla 13 000 inimese, ning rõhutades selle näitaja paikapidavust erinevate veenvust kasvatavate hulga-fraasidega. Stolitsa uudisloos esitab ajakirjanik Moskva ametliku seisukoha (fraasis *vähem kui 13 000 sõjaväelast*) ning viitab seejärel NATO ametnike usaldamatusele Venemaa vastu.

(8) Moskva teatab, et õppusesse kaasatakse vähem kui 13 000 sõjaväelast, kuid NATO ametnikud ütlevad, et see arv on kunstlikult alandatud, sest õppus on jagatud eraldi osadeks, et vältida kohustust kutsuda vaatlejaid.³⁶

Grammatilised ja sõnavaralised võimendajad

Grammatilised ja sõnavaralised võimendajad on lingvistilised vahendid, mille mõju on seotud tugevuse, määra või intensiivsuse astmega, hõlmates muu hulgas erinevaid omadussõnu ja määrsõnu (nt *täielik, metsik, äärmuslik, tõsine, täiesti, halvasti, tõsiselt, sügavalt ja just*).³⁷ Nii eesti- kui ka venekeelsetes artiklites kasutavad ajakirjanikud/eestkõnelejad võimendajaid sageli. Kui NATO ja lääneriikide seisukohtades jääb silma eelkõige osavõtjate arvu, sõjatehnika ja õppuse suuruse intensiivistamine, siis Valgevene ja Venemaa poolel tugevdavad ajakirjanikud/eestkõnelejad vastukaaluks Venemaa andmete (õppusel osalejate arvu) õigsust, mille eesmärk on intensiivistavate võtete abil ümber lükata Venemaa-vastaseid kahtlusi õppuse läbipaistvuse ja võimaliku sõjalise rünnaku suhtes.

On oluline, et ajakirjanik, kes kasutab tekstis kas enda või tema vahendatud eestkõneleja loodud intensiivistavaid võtteid, oskaks oma töös vastavaid väljendeid märgata ning ühtlasi hinnata uudise edastamisel kasutatud intensiivistajate tõlgendamise võimalusi (lugeja seisukohast), sobivust ja vajalikkust Eesti meedias.

Postimehe reportaažis lisavad Valgevene Kaitseministeeriumi pressiesindaja polkovnik Vladimir Makarovi väljaütlemisse intensiivsust määrsõnad *täiesti* ja *just*, mille abil ta püüab oma väiteid publiku jaoks veenvamaks muuta.

³⁶ **Не верю! Американский генерал не доверяет информации России об учениях «Запад» и призывает пригласить СМИ** 2017. – Stolitsa, 01.09.2017.

<<http://stolitsa.ee/search/post/184157?pattern=zapad&type=all&year=2017>> (25.09.2017).

³⁷ **Bednarek, Caple** 2017, p. 94.

(9) „Meie numbrid on täiesti täpsed ja võin kätt südamele pannes kinnitada, et just nii palju sõdureid õppusel Zapad 2017 osaleb,“ lausus ta.³⁸

Pressiesindaja kasutab samas loos kombineeritud intensiivistamist ka järgnevas näites.

(10) *Valgevene kaitseministeeriumi pressiesindaja polkovnik Vladimir Makarov nimetas täna täielikuks jamaks juttu, justkui osaleks Venemaa ja Valgevene suurõppusel Zapad kuni 100 000 sõdurit. „Ma ei tea, kust võtab NATO sellised numbrid, nagu osaleks õppustel 70 000–100 000 sõdurit. Soovitan uskuda ametlikke numbreid, et õppusel osalete arv on 12 700. Tundub, et NATO analüütikud on õppusel osalejate arvu kokkuarvestamiseks kasutanud astroloogide abi,“ ütles Makarov täna Minskis pressikonverentsil.*³⁹

Ajakirjaniku vahendatud pressiesindaja nimetas NATO riikide infot õppusel osalejate arvandmete kohta *jamaks*, mida ta iseloomustas ka intensiivsust lisava omadussõnaga *täielik*. Lisaks võimendab Makarov oma veenvust õppusel osalejate arvulise erinevuse rõhutamisega, seades NATO andmed kahtluse alla, soovitades uskuda Venemaa ametlikku infot ja viidates ebamäärastele arvestusalustele fraasis *NATO analüütikud on [...] kasutanud astroloogide abi*.

Selliste tsitaatide kasutamist kaaludes tasub ajakirjanikul hinnata, kuidas ta soovib tutvustada Eesti lugejale Valgevene pressikonverentsilt saadud infot: kas sõnasõnaline otsevahendus on tingimata vajalik või saab esitatud väiteid edasi anda ka teisiti? Näiteks võib teksti parafraseerida ning lisada sellele täpsustus Eesti või teiste NATO riikide ametlikest allikatest.

Stolitsa uudisloos on aga ajakirjanik Venemaa andmetele viidates kasutanud õppuse eesmärgi tutvustamisel intensiivistavat määrsõna *eranditult*:

(11) *Õppus Zapad, millest võtavad Venemaa teatel osa 12 700 sõjaväelast ja millel on eranditult kaitsev iseloom, kutsus Poolas ja Baltimaades esile hirmu. Leedus ja Eestis väidetakse, et õppustel osalejate arv võib tegelikkuses ulatuda kuni 100 000 inimeseni.*⁴⁰

³⁸ Einmann, Ilvest 2017.

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ Столтенберг в Эстонии: учения «Запад» напрямую не угрожают ни одной из стран НАТО 2017. – Stolitsa, 07.09.2017.

<<http://stolitsa.ee/search/post/184792?pattern=zapad&type=all&year=2017>> (11.11.2017).

Metafoorid

Kõige üldisemas mõttes saab metafoori kaudu tajuda ühte asja millegi teisena (majanduses saab rääkida nt ülekuumenemisest, tõusudest ja mõõnadest).⁴¹ Ka sõjast rääkimiseks kasutatakse palju metafoore, kuna seda ei soovita näidata realistlikuna ning püütakse muuta justkui arusaadavamaks, sarnastades sõda poliitika, äri või omamoodi vabadusega.⁴² Kuigi metafoor ei hõlma otsesest võrdlust (nt *nagu* ja *selline nagu*), saab selle abil kujutada mõnda sündmust teistest olulisemana.⁴³

Postimehe uudisloos tarvitab ajakirjanik metafoori Trooja hobusest, mis intensiivistab lugejale loodavat kujutluspilti olukorrast, kus Venemaa võib viia oma väed õppuse ettekäändel Valgevenesse ning need sinna jätta.

(12) *Ida-Euroopa riigid tunnevad muret, et Venemaa võib kasutada õppusi Trooja hobusena – jättes osa varustusest ja vägedest piirkonda alles.*⁴⁴

Intensiivsust lisavad metafoorid võivad aidata lugejal ajakirjaniku või eestkõneleja esitatud seisukohti/väiteid kergemini mõista, kuna need esitatakse lugejale illustratiivsete kõnekujunditena, mis võivad toetada ajakirjaniku või eestkõneleja seisukohti lugeja veenmisel. Taoliste konstruktsioonide kasutamisel võib lugejagi jõuda arvamusele, et Venemaa võib plaanida sõjalisi samme Ida-Euroopa riikide vastu, mis võib aga omakorda vähendada nende riikide elanike turvatunnet ning tekitada paanikat.

Võrdlus

Mõningaid sündmusi saab näidata teistest intensiivsema, dramaatilisema ja laiaulatuslikumana võrdluse (nt *halvem*), ülivõrde (nt *kõige šokeerivam*) ja teiste võrdlevate konstruktsioonide abil (nt *nii suur kui*). Võrdluse aluseks võib olla kindel kriteerium, millega saab võrdlust tugevdada näiteks ajaliselt (nt *kõrgem kui kunagi varem*) või ruumiliselt (nt *riigi kõige suurem*).⁴⁵

Ka Zapadi kajastuses leidub sageli intensiivistavaid väljendeid, mis realseeruvad võrdluse ja ülivõrde kaudu. Õhtulehe uudisloos rõhutab ajakir-

⁴¹ Richardson 2006, p. 66.

⁴² *Ibid.*, p. 67.

⁴³ Bednarek, Caple 2017, pp. 95–96.

⁴⁴ Zapad 2017: kolm küsimust 2017.

⁴⁵ Bednarek, Caple 2017, p. 96.

janik õppuse mahtu, kasutades nii ülivõrret kui ka ajalist võrdlust väljendis *25 aasta kõige suurem*.

(13) *Zapad on Venemaa sõjaväeõppus, mis toimub riigi läänepiiril iga nelja aasta tagant ja kuigi Venemaa ei ole avaldanud, kui ulatuslik selle aasta õppus on, siis analüütikud on öelnud, et tõenäoliselt on tegemist viimase 25 aasta kõige suurema õppusega.*⁴⁶

Samuti rõhutab õppuse suurust Vetšerka artiklis NATO Strateegilise Kommunikatsiooni Keskuse direktori Janis Sartsi fraas *suurim Euroopas*, mis kujutab endast ruumilist ülivõrret.

(14) *Venemaa-Valgevene õppus Zapad 2017 on mahult suurim õppus Euroopas, mille puhul ei keskenduta mitte rünnakule, vaid pigem kaitsele, märkis ta.*⁴⁷

Intensiivistavad ajalised ja ruumilised võrdlused ning ülivõrde kasutamine võivad tekitada lugejas huvi, sest kui sündmus/tegevus on tituleeritud *Euroopa suurimaks* või *25 aasta kõige suuremaks*, võib see panna lugeja õppuse kohta rohkem infot otsima. Teiselt poolt võivad need aga äratada lugejas aukartust ning sisendada talle ohutunnet nii õppuse kui ka Venemaa võimalike plaanide pärast teisi riike okupeerida, sest neid plaane seostatakse meedias õppusega.

2.4. Hirm ja negatiivsus

Kuna ajakirjanikud ja eestkõnelejad näitavad Zapadit tihti sõjalise ohuna ning sellega kaasnevad omad hirmud ja mured, esineb analüüsitud artiklites sageli negatiivset sõnavara ja hinnanguid.

Uudis on negatiivselt konstrueeritud, kui kajastatav sündmus kannab endas kultuuriliselt negatiivset tunnet (mure, paanika jne) või suhtumist (nt *hukka mõistma* ja *kritiseerima*).⁴⁸ Kuid negatiivsus võib olla konstrueeritud ka keelekasutusega, mis sisaldab negatiivset sõnavara (nt õnnetusjuhtumite ja poliitiliste kriiside kohta), olukorra või tegevuse kirjeldust (nt *lubaduste*

⁴⁶ Kuusk 2017.

⁴⁷ НАТО: России удалось напугать страны Балтии и их союзников 2017. – Vetšerka, 05.09.2017.

<<https://www.vecherka.ee/826357/nato-rossii-udalos-napugat-strany-baltii-i-ix-soyuznikov>> (19.09.2017). [НАТО 2017]

⁴⁸ Bednarek, Caple 2017, p. 85.

rikkumine) või hinnangut, mis võib endast kujutada nii kirjutaja negatiivset arvamust, mõne konkreetse institutsiooni seisukohta (nt uudisteagentuur) kui ka allika tsitaati.⁴⁹

Zapadi meediakajastuse võib üldjoontes jagada negatiivsete hinnangute, tunnete ja sõnavara poolest kaheks. Artiklites tuuakse välja:

- 1) Venemaalt lähtuv sõjaline oht, sellega seotud negatiivsed tunded (mure, hirm jne) ning võimalik tegevus ohu vähendamiseks;
- 2) Venemaa püüd hirmutada (mitte realselt rünnata), kusjuures jääb mulje, et hirmu üritatakse pigem püsendada.

Sõjalise ohu konstrueerimine

Postimehe reportaažis on ajakirjanikud esitanud Valgevene Kaitseministeeriumi pressiesindaja Makarovi seisukohad, mille puhul võib näha sõjaohu konstrueerimist.

(15) „*Maailmas on julgeolekuolukord muutunud, maailmas ja ka Euroopas on sõjaline aktiivsus kasvanud. See on nagu Tšehhovi näidendis, et kui laval ripub seina peal püss, peab see etenduse lõpuks ka pauku tegema. Me vaatame tulevikku optimistlikult ja teeme kõik selleks, et sõda ei tuleks. Meie armee valmistub sõjaks selle pärast, et sõda ei tuleks,*“ rääkis Makarov.⁵⁰

Negatiivsusele osutab fraas *sõjaline aktiivsus*, millele on lisatud mõjule viitav tegusõna *kasvama*. Kui need kaks keelelist vahendit (negatiivne ja kasvav tendents) on ühes lauses koos esitatud, võib see tekitada lugejas ohutunnet. Ajakirjanikud või eestkõnelejad väljendavad negatiivsust sageli sõjalise ohuga seotud negatiivseid tundeid esile tuues.

Õhtulehe uudisloos toob ajakirjanik välja USA negatiivse tunde (*mure*) ning kirjeldab, mida riik on teinud selle vähendamiseks.

(16) *USA on mures septembris toimuva Venemaa suurõppuse Zapad 2017 pärast ja saadab ohutuse tagamiseks Balti riikidesse rohkem õhudeessantväelasi.*⁵¹

Teises Õhtulehe uudisloos on toodud ära USA eriesindaja Kurt Volkeri seisukoht, milles kutsutakse lääneriike üles valmistuma kõikideks Zapadiga seotud

⁴⁹ *Ibid.*, pp. 86–87.

⁵⁰ Einmann, Ilvest 2017.

⁵¹ Kuusk 2017.

olukordadeks (ka sõjaliseks rünnakuks). Selleks kasutatakse negatiivset tähendust kandvat verbi *hoiatama* ning negatiivse tähendusega fraasi *sõjaline agressioon*:

(17) *Kurt Volker, kes on USA eriesindaja Ukrainas, hoiatas, et tänavused Valgevene ja Venemaa ühisõppus Zapad nõuab lääneriikidelt valmisolekut kõikideks võimalikeks situatsioonideks, sealhulgas ka sõjaliseks agressiooniks, vahendab Delfi.*⁵²

Eeltoodud näidete põhjal võib öelda, et konfliktile ja sõjaohule viitava negatiivse sõnavara, hinnangute ja tunnete kasutamine Zapadi meediakajastuses aitab luua lugeja silmis mõnele tegevusele või objektile negatiivse kuvandi ning tekitada konstrueeritud negatiivsuse põhjal lugejas ohutunnet.

Venemaa konstrueerimine hirmutajana

Analüüsitud tekstides võib märgata ka õppuse kujutamist üksnes Venemaa püüdena Balti riike ja Läänt hirmutada. Sel juhul on NATO ja erinevate riikide esindajate sõnavõttudes toodud välja pigem Venemaa sõjalise jõu demonstreerimise soov, millega antakse mõista, et Venemaa püüab NATOt, Läänt ja Ida-Euroopa riike vaid provotseerida, hirmutada ja tekitada neis ärevust, kuid Venemaa ei kujuta endast reaalselt sõjalist ohtu.

Vetšerka uudisloos kasutab ajakirjanik negatiivset tähendust kandvat tegusõna *hirmutama*, mille on välja öelnud Janis Sarts.

(18) *Venemaa soovib sõjalise õppusega Zapad-2017 hirmutada Balti riike ja nende liitlasi näidates oma tugevust ja jõudu, mis on tal mõnevõrra ka õnnestunud, ütles täna intervjuus telekanali LNT saates, 900 sekundit "NATO Strateegilise Kommunikatsiooni Keskuse direktor Janis Sarts, teatab mixnews.lv.*⁵³

Nii eesti- kui ka venekeelses kajastuses esineb näiteid sellest, et ajakirjanikud ja eestkõnelejad püüavad õppusest tuleneva sõjaohu hirmu justkui pisendada või pehmendada. Vetšerka arvamusoos kajastatakse Vene ajakirjaniku ja politoloogi Andrei Piontkovski arvamust, mis küll sisaldab tegusõna

⁵² USA eriesindaja Ukrainas: Zapadi ajal tuleb olla valmis agressiooniks 2017. – Delfi.ee, 27.08.2017.

<<https://mehele.ohtuleht.ee/824585/usa-eriesindaja-ukrainas-zapadi-ajal-tuleb-olla-valmis-agressiooniks>> (20.10.2017).

⁵³ HATO 2017.

hirmutama, kuid milles antakse muus osas mõista, et Venemaa suudabki ainult hirmutada, mitte päriselt rünnata.

(19) „*Ta võib küll hirmutada, aga rünnata – seda ei saa ta teha. Putin hakkab Läänt millegagi hirmutama selleks, et saavutada läbirääkimistes soodsamaid tingimusi. Tal ei ole võimalust rünnata Kiievit, veel vähem teha midagi Baltimaades,“ rõhutas Piontkovski.⁵⁴*

Seega ei pruugi negatiivse tähendusega sõnavara kasutamine alati luua negatiivsust, vaid võib sõltuvalt kontekstist mõjuda lugejale isegi hirmu vähendavalt või rahustavalt, kui esitatud hinnangutes lükatakse sõnavaraliselt tekitatud negatiivsus ümber või surutakse see tagaplaanile.

2.5. Personalisatsioon ehk isikustamine

Personalisatsiooni alla kuuluvad eelkõige viited tavalistele inimestele, nende tunnetele ja kogemustele, mis võivad hõlmata ka nende endi kirjeldust (nt nime, vanust ja ametit).⁵⁵ Seetõttu tuleb ka sõjaliste õppuste kohta käivaid uudised uurida selle suhtes, kas neis räägitakse tavalistest inimestest, mille kaudu tuuakse uudiseid lugejale lähemale.

Postimehe reportaažis kirjeldatakse Valgevene restoranis töötavat kohalikku Igorit, endist sõjaväelast, kes käsitleb õppust enda seisukohast.

(20) *Tavalisi valgevenelasi Zapadil toimuv väga ei huvita. Postimehega rääkinud kohalikud olid õppuse toimumisest teadlikud, kuid see teema neile väga korda ei lähe. Endine sõjaväelane, praegu Minski lähedal maanteeäärses restoranis töötav Igor ütles Postimehele, et ta on õppusest küll kuulnud, aga ei teadnud, et Zapad 2017 juba eile algas. Igori sõnul on normaalne, et Valgevene ja Venemaa õppusi korraldavad. „Olge rahulikud, mingit sõda NATO ja meie vahel ei tule,“ avaldas ta veendumust.⁵⁶*

Tavalise kohaliku taustakirjeldus ning seisukohad võivad olla lugeja jaoks uudisvääruslikud selles mõttes, et niimoodi antakse edasi kohalike arvamusõppuse kohta, mis võib ühtlasi kasvatada vastavate väidete usaldusväärsust

⁵⁴ «Запад-2017»: Пionтковский объяснил, почему Россия не нападет на страны Балтии 2017. – Vetšerka, 04.09.2017. <<https://www.vecherka.ee/826109/zapad-2017-piontkovskii-obyasnil-pochemu-rossiya-nenapadet-na-strany-balti>> (15.10.2017).

⁵⁵ **Bednarek, Caple** 2017, pp. 88–89.

⁵⁶ **Einmann** 2017a.

lugeja silmis. Lugeja võib näiteks järeldada, et kui juba kohalikud ei muretse sõja pärast, ei ole vaja ka teistel seda teha.

2.6. Geograafiline lähedus

Kui tekstis luuakse geograafilist lähedust, on olulised viited sihtrühma ligidal asuvatele paikadele. Selleks võib näiteks kasutada nimisõnafrase (nt *Eesti elanikud* ja *Tartu teadlased*), deiktilisi sõnu (nt *siin* ja *seal*), omadussõnu (nt *kohalik* ja *kodumaine*) ning kohasõnu (nt *maakond/piirkond*).⁵⁷

Kui potentsiaalselt ohtlikku sündmust kujutatakse lähedasena, võib see tekitada lugejas ohutunnet. Zapad toimub geograafiliselt Eestile küll suhteliselt lähedal, aga analüüsitud tekstides viidatakse geograafilisele lähedusele niimoodi, et õppuse kaugust Eestist, Lätist ja Leedust vähendatakse veelgi. Postimehe juhtkirjas kasutatakse geograafilise ligiduse konstrueerimiseks sõna *siinne*, mistõttu võib see tekitada Eesti lugejas suuremat ohutunnet.

(21) *Ka võidakse õppuste käigus vägesid ümber paigutada, ehk siis siinsesse regiooni jätta.*⁵⁸

Ühes Postimehe artiklis tuuakse õppus Eesti lugeja jaoks geograafiliselt lähemale konstruksiooniga, mis viitab sellele, et õppust peetakse vaid 100 kilomeetri kaugusel Eesti ja Venemaa vahelisest kontrolljoonest.

(22) *Vaid saja kilomeetri laiusel ribal Eesti-Vene kontrolljoonest idas harjutas 13 000 Vene võitlejat koos tankide, hävitajate ja dessantkopteritega.*⁵⁹

Õhtulehe uudisloos kajastab ajakirjanik Leedu kaitsemeetmeid Zapadi vastu.

(23) *Leedu on hakanud septembris toimuvate õppuste jaoks riigipiirile tara ehitama, mis tuleb 45 kilomeetrit pikk ja 2 meetri kõrgune.*⁶⁰

Seoste loomist Eestile geograafiliselt ligidal asuva riigiga võib samuti tõlgendada kui sündmuse lähendamist Eestile. Kuna kaitsemeetmete võtmine Leedus osutab seal tajutavale sõjaohule, võib see ka Eesti lugejas ohutunnet süvendada.

⁵⁷ **Bednarek; Caple** 2017, pp. 91–92.

⁵⁸ **Juhtkiri** 2017.

⁵⁹ **Kund, O.** 2017. Manöövrid, millest pole fotosid. – Postimees, 05.11.2017. <<https://leht.postimees.ee/4300117/manoovrid-millest-pole-fotosid>> (04.05.2018).

⁶⁰ **Kuusk** 2017.

2.7. Aktuaalsus

Ajakirjanik püüab näidata uudist aktuaalsena ja kujutada sündmuse võimaluse korral äsja toimununa. Seda saab teha ajavormide (oleviku kasutamise) ja ajamääruste (nt *praegu* ja *täna*) rõhutamise kaudu, kuid ka ajaraame ära jättes võidakse näidata tuleviku või mineviku sündmuse lähiajal toimuvatena. Samuti saab päevakohasust edasi anda sõnavara abil (nt *on alanud*, *hiljemalt*, *käimasolev* ja *arenev*). Mida lähemal on uudises esitatud ajaline viide avaldamisele, seda aktuaalsemana on sündmus konstrueeritud.⁶¹

Ka Zapadi kajastuses rõhutavad ajakirjanikud lugeja tähelepanu köitmiseks uudise aktuaalsust, näidates sündmust just sellel päeval või hiljuti toimuvana. Postimehe uudisloos kasutab ajakirjanik aktuaalsuse näitamiseks ajamäärust *täna*.

(24) *Täna algav Venemaa ja Valgevene sõjavägede ühisõppus Zapad 2017 on ajanud Ida-Euroopa riigid ärevile.*⁶²

Postimehe reportaažis tarvitavad ajakirjanikud sõna *käimasolev*, mis viitab õppusega kajastatu olulisusele, kuna see toimub just praegu.

(25) *Käimasoleva õppuse Zapad kohta leiab Šuškevitš, et kindlasti osaleb õppusel palju rohkem sõdureid, kui ametlikult välja öeldud ligi 13 000 inimest.*⁶³

2.8. Ootamatus

Sündmuse ootamatust, ebatavalisust ja tundmatust saab konstrueerida muu hulgas omadussõnadega (nt *enneolematu* ja *haruldane*) ja määrsõnadega (nt *ebatavaliselt*, *ootamatult* ja *erakordselt*), kuid ka viited inimeste ootustele ja üllatusele võivad näidata seda, et sündmus oli ootamatu⁶⁴ (nt *keegi ei oodanud seda*).

Samuti on võimalik ootamatust esile tuua teiste (nt varem toimunud) sündmustega võrdlemisel. Sellisel juhul saab näidata mõnda sündmust ebatavalisena/ootamatuna, kuna seda ei ole pikka aega juhtunud.⁶⁵

⁶¹ **Bednarek, Caple** 2017, pp. 97–99.

⁶² **Zapad 2017: kolm küsimust** 2017.

⁶³ **Einmann, Ilvest** 2017.

⁶⁴ **Bednarek, Caple** 2017, p. 100.

⁶⁵ *Ibid.*, pp. 100–101.

Ants Laaneots käsitleb Postimehe aramusloos üllatuslikuna Vene Kaitseministeeriumi soovi kasutada Valgevene territooriumil rohkem vaguneid.

(26) Seoses õppuste ettevalmistustega tabas Valgevenet ja tema naabreid ebameeldiv üllatus. Nimelt taotleb Vene kaitseministeerium kõigist selleks aastaks oma sõjaväe vedudeks plaanitud 5265 vagunist Valgevenelt luba kasutada selle territooriumil 4126 vagunit, ehk peaaegu kaks korda rohkem kui 2013. aastal.⁶⁶

Samuti näidati õppuse kajastuses üllatuslikuna Venemaa elektroonilist sõjalist võimet. Postimehe uudisloos toob ajakirjanik välja asjaolu, et see oli hämmastanud Eesti Kaitseväe Luurekeskuse ülemat kolonel Kaupo Rosinat.

(27) Mind üllatas nende endi sõdurite hulk, keda neil õnnestus elektrooniliselt segada. See oli tase, mida me varem näinud polnud. Ja nad tegid seda erinevate väeliikidega, nii maa- kui ka õhuvägedega. See tõesti üllatas meid.⁶⁷

Võib eeldada, et üllatuse näitamise kaudu on võimalik mõjutada ka lugeja seisukohta kajastatavast sündmusest. Kui lugeja oli varem näiteks arvanud, et Vene sõjatehnika on pigem iganenud, võib ta Vene elektroonilise sõjalise võime esiletoomise tõttu muuta oma hinnangut ning järeldada, et Vene sõjatehnika on moderniseeritud.

3. Kokkuvõte ja soovitused

Analüüsitud artiklites on erinevate uudisväärtuslikkust loovate keeleliste vahenditega rõhutatud vastasseisu kahe leeri vahel: ühel poolel on NATO, USA, Lääne- ja Ida-Euroopa (sh Balti) riigid ning teisel Venemaa. Seda konflikti konstrueeriti paljudes tekstides suurust, kogust ja arvandmeid rõhutavate hulgafraside abil, tuues välja, et NATO riikide hinnangul oli Zapad mitu korda suurem, kui Venemaa ja Valgevene väitsid seda olevat. Kui NATO riikide seisukohtade kajastamisel rõhutati ka võrdluste, sõnavaraliste ja grammatiliste võimendajate ning metafooride abil Venemaa ebausaldusväärsust, siis Vene eestkõneleajate sõnavõttudes näidati Venemaad pigem kannatajana, kellele NATO riigid teevad oma kahtlustega liiga.

⁶⁶ Laaneots 2017.

⁶⁷ Einmann, A. 2017b. Eesti sõjaväeluure ülem: mind üllatas Zapadi ajal Venemaa elektrooniline võimekus. – Postimees, 30.11.2017, <<https://www.postimees.ee/4329017/eesti-sojavaeluure-ulem-mind-ullatas-zapadi-ajal-venemaa-elektrooniline-voimekus>> (02.02.2018).

Teatud uudisväärtuslikkuse konstrueerimise viisid võivad tekitada lugejas ohu- ja/või hirmutunnet. Nii vene- kui ka eestikeelsetes tekstides näidati Venemaad sõjalise ohu allikana Balti riikidele. Selleks viidati tunnetele (nt mure, ärevus ja rahutus) ja toodi esile NATO riikide ohutaju ilmingud, mis olid õppusega seotud. Lisaks rakendati selleks ohtu kuulutavaid metafoore (nt *Trooja hobune*), negatiivset sõnavara/hinnanguid/fraase (nt *sõjaline agressioon*) ja liialdust (nt õppuse kohta kasutati omadussõna *hiiglaslik*). Peale selle kujutati õppust kui tähtsat/mõjukat sündmust, mis nõuab NATO riikidelt kaitsemeetmete suurendamist, mis võib tekitada lugejas ohutunnet Venemaa sõjalise võime pärast. Lugejas võib hirmu süvendada ka geograafilise läheduse konstrueerimine: õppusega seotud sõjaline tegevus toodi mitmetes tekstides lugejale justkui ligemale (nt kui kirjutati, et õppused toimuvad siinsamas Eesti piiri ääres või siinses regioonis). Samuti võib lugejale hirmutavalt mõjuda teatud ootamatute situatsioonide näitamine, mis rõhutavad Venemaa sõjalist võimet (nt elektroonilise sõjatehnika kasutamine).

Ajakirjanikud teevad uudisväärtuslikkuse konstrueerimisel valikuid, keda ning millises ulatuses oma artiklites tsiteerida. Zapadi meediakajastuse võib sellest lähtudes jagada kaheks: osades tekstides rõhutatakse NATO/Eesti eestkõnelejate seisukohti, teistes aga on rohkem sõna antud Venemaa/Valgevene eestkõnelejatele. NATO riikide arvamuse esitamisel loodi uudisväärtuslikkust valdavalt tüüpilisuse ja võrdluse kaudu, tõmmates paralleele Venemaa varasema läbipaistmatu käitumise ja sellel õppusel osalejate arvu väiksemana näitamisega. Lisaks toodi NATO riikide eestkõnelejate tsitaatides rohkem esile negatiivset sõnavara, tundeid ja hinnanguid, mis võisid tekitada lugejas Zapadiga seotud hirmu- ja ohutunnet. Seevastu Venemaa eestkõnelejate keelekasutust iseloomustasid sõnavaralised intensiivistajad, millega rõhutati õppuse osavõtjate väiksemat arvu ning kaitselist eesmärki (nt *täiesti täpsed andmed ja eranditult* kaitsev iseloom). Kõige vähem kasutati uudisväärtuslikkuse konstrueerimiseks isikustamise keelelisi võtteid.

Eesti- ja venekeelseid tekste võrreldes jäi ennekõike silma, et Zapadiga seotud hirmu, ohtu ja negatiivsust konstrueeriti eestikeelses kajastuses sagedamini. Venekeelsetes artiklites oli mõnevõrra levinum käsitlus, mille järgi olid NATO riigid õppusel osalejate arvuga põhjuseta liialdanud.

Eesti lugeja võib sõjaohu ja sellega seotud hirmu ajakirjanduslikule konstrueerimisele reageerida mitmel moel. Kui kujutada Venemaad sõjalise agressorina ning tuua esile Venemaa etteheited NATO riikide tõstatatud läbipaistvuse küsimuse pärast, võib see ühelt poolt tekitada Eesti lugejas Venemaa suhtes vastumeelsust ning seetõttu pigem suurendada lugeja kaitsetahet

ja võitlusvalmidust. Teiselt poolt võib olukord, kus ajakirjanduses tihti luuakse sõjaohuga seotud negatiivsust ja hirmu ning esitatakse Zapadi kohta ebamäärast (lugeja seisukohast arusaamatut) infot, vähendada Eesti elanike turvatunnet. Kui kahte suurt leeri kujutatakse konfliktis olevana ning Venemaa õppusest luuakse ajakirjanduses mulje kui millestki ebatavalisest, võib see anda alust muresemiseks. See, kas sõjaohu tunnetamine pigem suurendab või vähendab kaitsetahet, sõltub ilmselt suuresti ühiskonnaliikmete (sh kaitseväeteenistujate) üldisest meelestatusest ja arvamusest Eesti riigi kaitsevõime kohta. Seetõttu võib Venemaalt lähtuva sõjalise ohu tajumine kutsuda ühiskonnas esile mõlemat: nii kaitsetahte tugevnemist kui ka kahanemist.

Samuti võib NATO ja Venemaa vastandlike arvamuste kajastamine tekitada lugejas laiemaid kahtlusi: lugeja ei tarvitse teada, kui usaldusväärne on ühe või teise osapoole edastatud info, mida ta loeb, kuuleb ja näeb ajakirjanduses. Kui lugeja mõtiskleb näiteks selle üle, et NATO riigid võivad Venemaad alusetult kahtlustada ja et Venemaa NATO-vastastel etteheidetel võib tõepõhi all olla, võib see tekitada lugejas nii arusaamatust, nõutust kui ka usaldamatust Eesti ajakirjanduse ja NATO vastu. See võib vähendada turvatunnet ja usaldust, mis võib omakorda kahandada Eesti ühiskonnaliikmete kaitsetahet.

Kokkuvõttes võib tehtud analüüsi põhjal soovitada järgmist.

- Kui üksikasjalikult analüüsida eri vahendeid, mida ajakirjanduslikes tekstides kasutatakse uudisväärtsuse konstrueerimiseks, saab paremini mõista seda, kuidas ajakirjanikud/eestkõnelejad võivad oma keeleliste valikutega mõjutada Eesti elanike arusaamade kujunemist sõjalistest õppustest ning riigi laiemast julgeolekuolukorrast. Avaliku keelekasutuse kriitilise analüüsi oskust tuleks seetõttu arendada ühe osana riigi üldisest kaitsevõimest.
- Kuigi ajakirjanikud püüavad oma artikleid lugeja jaoks võimalikult atraktiivseks muuta, võiksid nad Eesti ühiskonna jaoks julgeolekupoliitiliselt oluliste sündmuste kajastamisel eriti hoolikalt kaaluda, kuidas mõni kajastusviis võib lugejale mõjuda. See ei tähenda, et Venemaa õppustest ja sõjalisest võimest rääkimist/kirjutamist peaks ajakirjanduses täiesti vältima, vaid et seda tuleks teha läbimõeldult ja soodustades ratsionaalset arutelu. Sõjaliste õppuste käsitlemisel tasub pigem vältida uudisväärtsust rõhutavaid sõnu/fraase/konstruksioone, mis kalduvad tekitama ebamäärast ohutunnet (nt hoiduda liialdamast sõnavaraliste, grammatiliste, arvuliste, koguseliste ja ulatust näitavate võimendajatega ning vältida ohtu kuulutavaid metafoore, nt *Trooja hobune*).

- Meediatarbijad võiksid sõjaliste õppuste kohta käivatesse tekstidesse suhtuda kriitiliselt: selleks tuleks märgata, mida ajakirjanikud/eestkõnelejad tekstides esile tõstavad ja rõhutavad ja kuidas nad seda teevad, ning arutleda, millised (peidetud) eesmärgid võivad taolistel rõhuasetustel olla. Loomulikult ei saa eeldada, et kõik lugejad oleksid kursis uudisväärtuslikkuse konstrueerimise keeleliste vahenditega, kuid kindlasti tuleks kasuks teksti kriitilise analüüsioskuse arendamine juba keskkoolis, näiteks ühiskonnaõpetuse või mõne muu tekstide süvalugemist arendava aine raames.

Kirjandus

- Bednarek, M.; Caple, H.** 2012. 'Value Added': Language, Image and News Values. – Discourse, Context & Media, Vol. 1, Issue 2–3, pp. 103–113.
doi: 10.1016/j.dcm.2012.05.006.
- Bednarek, M.; Caple, H.** 2017. The Discourse of News Values. New York: Oxford University Press.
- Einmann, A.** 2017a. Zapad igapäevaelus silma ei hakka 2017. – Postimees, 14.09.2017.
<<http://maailm.postimees.ee/4244253/zapad-igapaevaelus-silma-ei-hakka>> (23.09.2017).
- Einmann, A.** 2017b. Eesti sõjaväeluure ülem: mind üllatas Zapadi ajal Venemaa elektrooniline võimekus. – Postimees, 30.11.2017.
<<https://www.postimees.ee/4329017/eesti-sojavaeluure-ulem-mind-ullatas-zapadi-ajal-venemaa-elektrooniline-voimekus>> (02.02.2018).
- Einmann, A.; Ilvest, S.** 2017. Pildid ja video: Postimees jälgis Zapadil õhutorjelahingut. – Postimees, 19.09.2017.
<<https://maailm.postimees.ee/4244301/pildid-ja-video-postimees-jalgis-zapadil-ohutorjelahingut>> (20.09.2017).
- Juhtkiri: olgem valvsad, ent rahulikud ja enesekindlad** 2017. – Postimees, 14.09.2017.
<http://arvamus.postimees.ee/4244281/juhtkiri-olgem-valvsad-ent-rahulikud-ja-enesekindlad?_ga=2.104342144.1626442309.1505664139-1809600201.1474783375> (28.09.2018).
- Koorits, V.** 2017. Zapad 2017: Venemaa korraldab uuesti õppuse, mille käigus varem harjutati Balti riikide ründamist. – Delfi.ee, 14.01.2017.
<<http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/zapad-2017-venemaa-korraldab-uuesti-oppuse-mille-kaigus-varem-harjutati-balti-riikide-rundamist?id=76860276>> (02.10.2017).
- Krjukov, A.** 2017. USA toob Balti riikidesse Vene suurõppuse ajaks 600 sõdurit. – ERR, 16.06.2017.
<<https://www.err.ee/602623/usa-toob-balti-riikidesse-vene-suuroppuse-ajaks-600-sodurit>> (17.09.2018).

- Kund, O.** 2017. Manöövrid, millest pole fotosid. – Postimees, 05.11.2017.
<<https://leht.postimees.ee/4300117/manoovrid-millest-pole-fotosid>> (04.05.2018).
- Kutti, M.** 2017. Suurõppus Zapad 2017 sai avapaugu. – Postimees, 14.09.2017.
<<http://maailm.postimees.ee/4244213/suuroppus-zapad-2017-sai-avapaugu>> (26.09.2017).
- Kuusk, J.-K.** 2017. USA toob Venemaa suurõppuste ajaks Balti riikidesse lisaväed. – Õhtuleht, 18.06.2017.
<<http://www.ohtuleht.ee/811840/usa-toob-venemaa-suuroppuste-ajaks-balti-riikidesse-lisavaed>> (20.09.2017).
- Laaneots, A.** 2017. Ants Laaneots: Zapad 2017 – kas õppused või agressioon? – Postimees, 09.08.2017.
<<https://arvamus.postimees.ee/4205355/ants-laaneots-zapad-2017-kas-oppused-voi-agressioon>> (17.09.2018).
- Nädalaleht „MK-Estonia“ on kõige populaarsem venekeelne väljaanne 2017.** – Baltijas Mediju Alianse veebileht, 12.07.2017.
<<http://et.1bma.lv/et/news/2017/07/12/nadalaleht-mk-estonia-on-koige-populaarsem-venekeelne-valjaanne/>> (27.04.2018).
- Richardson, J. E.** 2006. Analysing Newspapers: An Approach from Critical Discourse Analysis. London: Palgrave Macmillan.
- Stone, D.** 2012. Policy Paradox: The Art of Political Decision Making. New York : W.W. Norton & Company.
- Zapad 2017 and Euro-Atlantic Security 2017.** – NATO Review, 14.12.2017.
<<https://www.nato.int/docu/review/2017/Also-in-2017/zapad-2017-and-euro-atlantic-security-military-exercise-strategic-russia/EN/index.htm>> (04.04.2018).
- Zapad 2017 Joined Strategic Exercise** (kuupäevata). Venemaa Föderatsiooni Kaitseministeeriumi kodulehekülj.
<<http://eng.mil.ru/en/mission/practice/more.htm?id=12140115@egNews>>, (01.05.2018).
- Zapad 2017: kolm küsimust Venemaa suurõppuste kohta 2017.** – Postimees, 14.09.2017.
<<https://maailm.postimees.ee/4243229/zapad-2017-kolm-kusimust-venemaa-suuroppuste-kohta>> (25.09.2017).
- USA eriesindaja Ukrainas: Zapadi ajal tuleb olla valmis agressiooniks 2017.** – Delfi.ee, 27.08.2017.
<<https://mehele.ohtuleht.ee/824585/usa-eriesindaja-ukrainas-zapadi-ajal-tuleb-olla-valmis-agressiooniks>> (20.10.2017).
- Глава Сил обороны Эстонии: Россия готова к военному вмешательству и в Белоруссии 2017.** – Vetšerka, 19.09.2017.
<<http://www.vecherka.ee/829030/glava-sil-oborony-estonii-rossiya-gotova-k-voennomu-vmeshatelstvu-i-v-belorussii>> (15.10.2017).
- Запад-2017: Пионтковский объяснил, почему Россия не нападет на страны Балтии 2017.** – Vetšerka, 04.09.2017.
<<https://www.vecherka.ee/826109/zapad-2017-piontkovskii-obyasnil-pochemu-rossiya-ne-napadet-na-strany-baltii>> (15.10.2017).

НАТО: России удалось напугать страны Балтии и их союзников 2017. – Vetšerka, 05.09.2017.

<<https://www.vecherka.ee/826357/nato-rossii-udalos-napugat-strany-baltii-i-ix-soyuznikov>> (19.09.2017).

НАТО: учения «Запад-2017» похожи на подготовку к войне 2017. – Vetšerka, 18.09.2017.

<<http://www.vecherka.ee/828708/nato-ucheniya-zapad-2017-poxozhi-na-podgotovku-k-voine>> (23.09.2017).

Не верю! Американский генерал не доверяет информации России об учениях «Запад» и призывает пригласить СМИ 2017. – Stolitsa, 01.09.2017.

<<http://stolitsa.ee/search/post/184157?pattern=zapad&type=all&year=2017>> (25.09.2017).

Столтенберг в Эстонии: учения «Запад» напрямую не угрожают ни одной из стран НАТО 2017. – Stolitsa, 07.09.2017.

<<http://stolitsa.ee/search/post/184792?pattern=zapad&type=all&year=2017>> (11.11.2017).

INNA SIIK, MA

Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituudi kommunikatsioonijuhtimise magister, Data Print OÜ müügijuht

Dr STEN HANSSON

Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituudi kommunikatsiooniuringute teadur